

БРИГІНЕЦЬ

Олександр Олексійович
Briginetso@meta.ua

к.ю.н., доцент, доцент
кафедри фінансового права,
Навчально-наукового інсти-
туту права Університету
ДФС України

УДК 351.72:347.73(477)

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ ЯК ОКРЕМОГО ЕЛЕМЕНТУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

LEGAL SUPPORT OF CUSTOMS SECURITY OF THE STATE AS A SEPARATE ELEMENT OF ECONOMICAL SECURITY OF THE STATE

У статті визначено місце та роль правового забезпечення митної безпеки держави як окремого елемента економічної безпеки держави. Проведено порівняльно-правовий аналіз законодавства України з питань правового забезпечення митної безпеки держави. Обґрунтовано, що митна безпека держави продовжує залишатися під постійною загрозою оскільки мають і зараз дуже великий вплив на неї досить багато факторів.

В статье определено место и роль правового обеспечения таможенной безопасности государства как отдельного элемента экономической безопасности государства. Проведено сравнительно-правовой анализ законодательства Украины по вопросам правового обеспечения таможенной безопасности государства. Обосновано, что таможенная безопасность государства продолжает оставаться под постоянной угрозой поскольку и сейчас очень большое влияние на нее имеют достаточно многие факторы.

The article reveals the role and place of the legal provision of customs security of the state as a separate element of economic security of the state. In practice customs security occurs simultaneously with the formation of the state and passes all stages of its development. Comparative legal analysis of the legislation of Ukraine on legal provision of customs security of the state was also made.

It is determined that customs security of the state remains under constant threat because some factors now have a great sway, namely: unstable economic and financial situation in the state; great influence of the shadow economy; problems of reforming of national legislation often hinders the development of positive trends in the field of customs.

The author supposes that customs security of the state should be a kind of basis for the establishment of new relationships between entities which wish to extend its zone of activities and increase its own equity. But the increase of commodity circulation is not always a favorable factor for the national economy because some threat grows to national interests and economic security of the state. It is noted that the current position of our state is unique. This is because negative factors played rather important role in its existence, namely: problems in the economic sphere; instability in the political arena; difficult military situation and others. Together they will lead to the difficulties in realization of the transfer of those national conditions of trade and economic mechanisms which were designed in more developed countries in accordance with their terms and place in the world economy. That is why the security policy of domestic producers is in priority, because they are the largest payers of taxes and fees, guarantees of a developed economy, a source of employment in a market economy.

An important task for today is to define the place of customs security of the state in the system of main components of its provision and, in particular, of economic security of the state. Stability of the economic security and opportunity for its further development depends precisely on the introduction of modern methods of tracking illegal ways of crossing the state border, as well as implementing measures.

Ключові слова: митна безпека, Державна фіскальна служба, економічна безпека, забезпечення митної безпеки держави

Ключевые слова: таможенная безопасность, Государственная фискальная служба, экономическая безопасность, обеспечение таможенной безопасности государства

Keywords: customs security, the State Fiscal Service, economic security, provision of customs security

ВСТУП

Стратегічна орієнтованість України на європейські стандарти в частині митного регулювання, а також реалізація стратегії забезпечення економічної

безпеки держави у цілому спонукають до детального аналізу загроз національній економіці в митній площині.

Дослідженнями митної безпеки або окремих її структурних елементів у різні часи займалися багато талановитих вчених. І до сьогодні науковцями здійснюється постійний аналіз даної сфери, аналізуються особливості оформлення товарів у процесі перетину ними митного кордону України. Разом з тим, пильна увага дослідників приділяється проблемам наповнення державного бюджету за рахунок виконання фіскальної функції митних платежів. Систематичні дослідження в митній сфері розкривають можливості вдосконалення митного законодавства у сегменті нарахування та стягнення митних платежів та процесу адміністрування в цілому. Детально дану тематику досліджували такі визначні вчені, як: Пашко П.В., Полонський О.Ю. У публікаціях вищезгаданих науковців описано переважно особливості забезпечення митної безпеки держави, але практично не розглядається правове забезпечення митної безпеки держави як окремого елементу економічної безпеки держави.

МЕТА РОБОТИ

Дане дослідження має на меті визначити місце та роль правового забезпечення митної безпеки держави як окремого елементу економічної безпеки держави та проведено порівняльно-правовий аналіз законодавства України з питань правового забезпечення митної безпеки держави.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та статистичні дані. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення норм чинного законодавства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Історичний аналіз свідчить, що митна безпека держави концентрує в собі не лише вузьку проблему виконання фіскального завдання, а й вирішує значний комплекс соціально-економічних питань розвитку держави. В наш час, виконуючи власні функції, визначені законодавством, фіскальні органи мають справу з різноманітними питаннями суспільного життя.

Діючий Митний кодекс України визначає державну митну політику як систему принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики [1]. Як слушно зазначає Пашко П.В., сферою митної політики є забезпечення економічних інтересів та безпеки України, а це чітко визначає місце митної політики у державній політиці національної безпеки [2].

Можемо відзначити, що митна політика держави та її митна безпека є окремими проявами національної безпеки держави у цілому та економічної безпеки держави зокрема. А економічна

безпека держави є складовою частиною національної безпеки держави, при чому досягнення економічної безпеки відбувається через захист і реалізацію економічних інтересів, навіть коли вони виступають як проміжна ланка в забезпеченні економічної безпеки. Відповідно до статті 6 Митного кодексу України, митна безпека – це стан захищеності національних інтересів України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи.

Відзначимо, що митні правовідносини охоплюють досить широкий спектр правовідносин, що пов'язані із більшістю напрямків діяльності державної фіскальної служби України. Наприклад, у статті 7 Митного кодексу України визначені види правовідносин, що у сукупності утворюють поняття «державна митна справа». Зокрема до них віднесено: порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх митний контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності органів доходів і зборів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи [1]. Відзначимо, що у переважній більшості з цих правовідносин державу представляють підрозділи державної фіскальної служби України.

Продовжуючи думку Пашка П.В., економічна безпека держави являє собою стан економічного забезпечення економічної безпеки держави, загальнонаціональний комплекс заходів, спрямованих на постійний, збалансований і стабільний розвиток економічної системи держави, забезпечення самодостатності та стійкості системи, що включає механізм протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам. При цьому, як зазначає автор, зовнішньоекономічна та митна безпека, що є складовими економічної безпеки, являють собою поняття, які хоч і перетинаються, однак не є взаємно поглинаючими. З одного боку, митна безпека держави, що являє собою комплекс ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави, суспільства й осіб із захисту інтересів (у тому числі інтересів власності) народу та держави в зовнішньоекономічній сфері і, зокрема, у митній сфері, – впливає із зовнішньоекономічної безпеки та є її складовою, а з іншого, митна безпека держави, яка забезпечується виконанням митної справи, перебуває на стику силових і несилкових складових національної безпеки й може бути виділена в окреме поняття [3].

Полонський О.Ю. митну безпеку держави визначає як обґрунтований стан захищеності митних інтересів держави, який забезпечується на основі її законодавства завдяки ефективній реалізації

державної податкової та митної політики, та характеризується стабільним функціонуванням митної системи у державі за рахунок налагодженої співпраці фіскальних органів та платників податків та зборів. Окреслюючи місце митної безпеки держави в системі економічної безпеки держави вчений відзначає, що, з одного боку, вона є складовою фінансової безпеки держави, а з іншого – зовнішньоекономічної. Розглядаючи фінансову безпеку як першу складову та її вплив на забезпечення митної безпеки, підкреслюється, що під час стягнення митних платежів відбуваються фінансові відносини, а саме реалізація державної фіскальної функції шляхом наповнення державного бюджету. Прикладом цього є те, що податок на додану вартість, акцизний податок з ввезених в Україну подакцизних товарів і мито входять до податкової системи України, а основною законодавчою базою для їх справляння є Податковий та Митний кодекси. З іншого боку, зовнішньоекономічна складова, що впливає на забезпечення митної безпеки, тісно пов'язана із фінансовою безпекою, – це митне оподаткування (митна вартість) [4].

Митне оподаткування є частиною зовнішньоторгівельної політики будь-якої держави, що і становить митні відносини, які виникають на етапі митного оформлення товарів чи транспортних засобів. Оскільки митна вартість товару виступає базою при митному оподаткуванні, то від її правильного обрахування залежить майбутнє фінансове благополуччя держави та залежить поточний фінансовий стан вітчизняної економіки. Особливістю митного оподаткування є те, що воно є складовою як зовнішньоекономічної, так і фінансової безпеки держави.

Виходячи з положень законодавства, головною метою забезпечення митної безпеки є досягнення необхідного рівня надійності митної системи, зокрема досягнення усталеної та передбачуваної роботи фіскальної служби, достатнього рівня сприяння зовнішньоекономічній діяльності в нестабільних зовнішніх і внутрішніх умовах, забезпечення зниження ризиків, а також виявлення та нейтралізація ризик-чинників, які безпосередньо впливають на стан реалізації митної справи й опосередковано – на зовнішньоекономічну діяльність. Відзначимо, що діючий Митний кодекс України вказує, що митна безпека являє собою стан захищеності митних інтересів України, що в свою чергу, є національними інтересами, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійсненням державної митної справи.

Варто відмітити, що митна безпека в процесі захисту національних інтересів держави та суспільства згідно чинного законодавства України, а також ратифікованих договорів та угод про міжнародне співробітництво повинна забезпечувати: переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів; здійснення митного регулювання, пов'язаного з установленням розмірів податків і зборів та повнотою їх справляння; застосування митних процедур, заходів митного й

нетарифного регулювання; проведення робіт, направлених на боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил; виконання інших покладених на митні органи завдань шляхом ефективного реалізації митної справи [5].

Головною метою забезпечення митної безпеки є досягнення необхідного рівня надійності митної системи, зокрема досягнення усталеної та передбачуваної роботи фіскальної служби, достатнього рівня сприяння зовнішньоекономічній діяльності в нестабільних зовнішніх і внутрішніх умовах, забезпечення зниження ризиків, а також виявлення та нейтралізація ризикових чинників, які безпосередньо впливають на стан реалізації митної справи й опосередковано – на зовнішньоекономічну діяльність. Будь-яку небезпеку можна трактувати як суттєвий ризик, виникнення якого є високо ймовірним.

Відповідно до норм Митного кодексу України безпосереднє керівництво здійсненням державної митної справи покладається на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику. Наразі таким органом виступає Міністерство фінансів України, яке діє відповідно до Положення про Міністерство фінансів України, де його визначено як головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову та бюджетну політику, державну політику у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності, державну політику у сфері державного пробірного контролю, бухгалтерського обліку, випуску і проведення лотерей, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та забезпечує формування та реалізацію єдиної державної податкової, митної політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері видобутку, виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння, їх обігу та обліку [6].

На підставі положень Митного кодексу України Міністерство фінансів України спрямовує, координує та контролює діяльність митниць, здійснює інші повноваження, що передбачені Митним кодексом та іншими законами України, в межах своїх повноважень видає накази, організує та контролює їх виконання.

На всіх етапах власного розвитку, а особливо в останні роки наша держава досить часто зустрічається із різкими коливаннями валютного курсу вітчизняної валюти, відносно валют інших держав, зростанням обсягів контрафактних та

контрабандних товарів, необхідністю впровадження ефективної системи державного регулювання ринкових відносин, формуванням нових елементів для здійснення ринкового нагляду за діяльністю підприємств, доцільністю застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання. Державними органами, які першочергово повинні реагувати на будь-які зміни у даному сегменті є підрозділи Державної фіскальної служби України, на які покладається обов'язок гарантування митної безпеки. Саме вони беруть безпосередню участь у наповненні державного бюджету та стимулюють розвиток міжнародних відносин, а також захищають дану сферу від неправомірних посягань.

У процесі власної діяльності підрозділи Державної фіскальної служби України борються з низкою проблем, серед яких можна визначити наступні: відсутність розробленої досконалої системи взаємодії із іншими органами державної влади; складність проведення оперативно-розшукової діяльності, що знижує ефективність розслідування порушень митних правил; необхідність зменшення впливу людського фактору для зменшення корупційних явищ у органах державної влади; стихійне заниження митної вартості імпортованих товарів, що зменшує розмір платежів до бюджету; потреба у постійному удосконаленні взаємодії із прикордонними органами суміжних держав; невисокий рівень соціального захисту, а також відсутність належного матеріального стимулювання, що нерідко знижує продуктивність роботи та змушує працівників вчиняти окремі неправомірні дії; присутність випадків затримки процесів митного оформлення без обґрунтування причин, а також неналежної поведінки поведінки посадових осіб митниць; невисокий рівень фінансування матеріально-технічної бази для належного проведення митного контролю; законодавчо закріплене позбавлення частини важливих функцій, які безпосередньо зменшують ефективність процесів роботи підрозділів, а також оперативність реагування та глибокий аналіз виявлених правопорушень; достатньо тривалий процес реалізації конфіскованих товарів.

Тобто, перед підрозділами Державної фіскальної служби України поставлені досить складні задачі, що потребують швидкого реагування. Але, в умовах складної політико-економічної ситуації у державі основним для них завданням залишається наповнення державного бюджету, а на впровадження сучасних механізмів управління митними процесами не завжди вистачає людських та фінансових ресурсів.

Окрім вищезгаданого, митна безпека є одним із ключових напрямів розвитку системи вітчизняної національної безпеки, адже правильно обраний напрямок розвитку нашої держави у поєднанні з розумною його реалізацією є запорукою належного проведення реформ у нашій державі, а згодом і відчутного зростання добробуту кожного члена суспільства.

ВИСНОВКИ

Відзначимо, що сучасне положення нашої держави є унікальним. Пояснюється це тим, що в її існуванні доволі велику роль відіграють негативні фактори, а саме: проблеми у економічній сфері; нестабільність у політичній площині; складна військова ситуація та інші. Проблеми захисту митної безпеки в сучасному правовому просторі приділяється особлива увага. Визначення місця митної безпеки держави в системі основних складових її забезпечення та, зокрема, економічної безпеки держави є необхідним завданням сьогодення. Саме від впровадження сучасних методів відстеження нелегальних способів перетину державного кордону, а також реалізації заходів залежить стабільність у функціонуванні економічної безпеки держави та можливість її подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України : від 13.03.2012 р., № 4495-VI // ВВР України. – 2012. – № 44-45; № 46-47; № 48. – С.1858. – (З наступними змінами).
2. Пашко П.В. Методологічні проблеми регулювання митної безпеки / П.В. Пашко // Митна політика та актуальні проблеми економічної та митної безпеки України на сучасному етапі: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 23 листоп. 2007 р.). – Дніпропетровськ: Акад. мит. служби України, 2008. – С. 8-13.
3. Пашко П.В. Умови та чинники забезпечення митної безпеки / П.В. Пашко // Митна справа. – 2010. – № 1 (67). – С. 5-16;
4. Полонський О.Ю. До історії митного оподаткування в Україні / О.Ю. Полонський // Фінанси України. – 2004. – № 7. – С. 144-148.
5. Про затвердження Порядку розроблення профілів ризику: Наказ Державної митної служби України від 22.12.2010 № 1514 – [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MK101752.html.
6. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 № 375 // Офіційний вісник України. – 2014 р. – № 69. – С. 70. – (З наступними змінами).